

Наукові перспективи
Видавнича група

ISSN (print) 2708-7530

DOI: 10.52058/2708-7530-2024-12(54)

НАУКОВІ ПЕРСПЕКТИВИ

СЕРІЯ: "ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ", СЕРІЯ: "ПРАВО",
СЕРІЯ: "ЕКОНОМІКА", СЕРІЯ: "ПЕДАГОГІКА",
СЕРІЯ: "ПСИХОЛОГІЯ", СЕРІЯ: "МЕДИЦИНА"

MERRY
Christmas
HAPPY NEW YEAR

Випуск 12 [54]

2024

Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління

Асоціація науковців України

у рамках роботи Видавничої групи «Наукові перспективи»

Наукові перспективи

*(Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка»,
Серія «Медицина», Серія «Педагогіка», Серія «Психологія»)*

Випуск № 12(54) 2024

Київ – 2024

Ukrainian Assembly of Doctors of Sciences in Public Administration

Association of Scientists of Ukraine

within the work of the Publishing Group "Scientific Perspectives"

Scientific Perspectives

*(Series "Public Administration", Series "Law", Series "Economics",
Series "Medicine", Series "Pedagogy", Series "Psychology")*

Issue № 12(54) 2024

Kiev – 2024

Наукові перспективи: журнал. 2024. № 12(54) 2024. С.1738

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 24.09.2020 р. № 1188 журналу присвоєно категорію "Б" із галузей науки: державне управління, право та економіка

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.09.2021 № 1017 журналу присвоєно категорію "Б" із психології

Рекомендовано до друку Президією Всеукраїнської Асамблеї докторів наук з державного управління (Рішення від 26.12.2024, № 8/12-24)

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 24436-14376Р від 09.06.2020 р.

Журнал видається за підтримки Міжнародного економічного інституту (Есеніце, Чехія) та
КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва"

Журнал заснований з метою розвитку вітчизняного наукового потенціалу та реалізації кращих традицій науки в Україні та за кордоном. Журнал висвітлює історію, теорію, механізми формування та функціонування, а, також, інноваційні питання розвитку державного управління, права, економіки, психології, педагогіки та медицини. Видання розраховано на дослідників, викладачів вищих навчальних закладів, аспірантів, магістрів, фахівців-практиків.

Наукове видання включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), міжнародної пошукової системи Google Scholar та до міжнародної наукометричної бази даних Research Bible.

Головний редактор:

Жукова Ірина Віталіївна — кандидат наук з державного управління, доцент, директор Видавничої групи «Наукові перспективи», директор Всеукраїнської асамблеї докторів наук з державного управління, Лауреат премії Президента України для молодих вчених, Лауреат премії Верховної Ради України молодим ученим, Лауреат премії імені Івана Франка у галузі інформаційної діяльності, Лауреат Всеукраїнської премії «Інновація в освіті — 2018», м. Київ, Україна

Заступники Головного редактора:

Янчук Артем Олександрович — доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, Заступник керівника Апарата Верховної Ради України (Київ, Україна);

Непомнящий Олександр Михайлович — доктор наук з державного управління, кандидат економічних наук, професор, Дійсний член Академії будівництва України, професор кафедри архітектури і просторового планування Національного авіаційного університету (Київ, Україна). Заслужений будівельник України, Почесний працівник будівництва та архітектури, державний службовець 3 рангу (Київ, Україна);

Дацій Олександр Іванович — доктор економічних наук, професор, Заслужений працівник освіти України, завідувач кафедри фінансів, банківської та страхової справи Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна);

Помиткіна Любов Віталіївна — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна);

Сіданіч Ірина Леонідівна — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» (Київ, Україна);

Макаренко Олександр Миколайович — доктор медичних наук, професор, академік Міжнародної академії освіти та науки, професор кафедри загальномедичних дисциплін Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна).

Редакційна колегія:

Романенко Євген Олександрович — доктор наук з державного управління, професор, Заслужений юрист України, полковник Генерального штабу Збройних сил України, президент громадської наукової організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління» (Київ, Україна);

Арошидзе Паата — доктор економічних наук, професор, Асоційований професор Державного університету імені Шота Руставелі (Грузія);

Ахметова Лайла Сейсембековна — доктор історичних наук, професор політології, професор кафедри ЮНЕСКО, міжнародної журналістики і медіа в суспільстві факультету журналістики Казахського Національного університету (КазНУ) ім. аль-Фарабі (Казахстан);

Бахов Іван Степанович — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології та перекладу Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна);

Балахтар Катерина Сергіївна — здобувач ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 053. Психологія, старший викладач кафедри іноземних мов в Національному університеті ім. О. О. Богомольця (Київ, Україна);

Вашека Тетяна Володимирівна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна);

Вовк Вікторія Миколаївна - кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки Державного університету ім. Станіслава Шашіца в Пілі (м. Піла, Польща);

Вдовіна Олена Олександрівна — кандидат наук з соціальних комунікацій, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Полтава, Україна);

Гбур Зоряна Володимирівна — доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри управління охороною здоров'я та публічного адміністрування Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л.Шупика (Київ, Україна);

Гвожджевiч Сильвія — кандидат наук, кафедра адміністрації та національної безпеки Державної професійної вищої школи ім. Якуба з Парадижу в Гожуві-Великопольському (Польща);

Головач Наталія Василівна — кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри управління персоналом та економіки праці Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна);

Гудзенко Ганна Володимирівна — кандидат медичних наук, асистент кафедри неврології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (Київ, Україна);

Гуменикова Тамара Рудольфівна — доктор педагогічних наук, професор, директор Придунайської філії Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна);

Гечбаїя Бадрі Нодаровіч — доктор економічних наук, професор, Асоційований професор Батумського державного університету ім. Шота Руставелі (Грузія);

Дибкова Людмила Миколаївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри інформатики та системології ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» (Київ, Україна)

Дегтяр Андрій Олегович — доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічного управління та підприємництва Національного аерокосмічного університету імені М.Є. Жуковського, Заслужений діяч науки і техніки України (Харків, Україна);

Дегтяр Олег Андрійович — доктор наук з державного управління, доцент, доцент кафедри менеджменту і адміністрування Харківського національного університету міського господарства ім. О. М. Бекетова (Харків, Україна);

Долгова Олена Миколаївна — кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна);

Журавльова Лариса Петрівна — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Поліського національного університету (Житомир, Україна);

Ічанська Олена Михайлівна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна);

Кайдашев Роман Петрович — доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного, фінансового та банківського права Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна);

Кобець Дмитро Леонтіївич - кандидат економічних наук (доктор філософії), доцент Хмельницького національного університету, доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування (м. Хмельницький, Україна);

Коляденко Ніна Володимирівна — доктор медичних наук, доцент, завідувач кафедри медичної психології Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна);

Кошова Світлана Петрівна — кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри управління охорони здоров'я Національної медичної академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика (Київ, Україна);

Лігоцький Анатолій Олексійович — доктор педагогічних наук, професор (Київ, Україна);

Лич (Назарук) Оксана Миколаївна — доктор психологічних наук, доцент, член-кореспондент української академії акмеології, член громадської спілки «Національна психологічна асоціація», доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна);

Мальцев Дмитро Валерійович — кандидат медичних наук, завідувач лабораторії імунології і молекулярної біології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (Київ, Україна) ;

Мельник Володимир Степанович — доктор медичних наук, професор кафедри неврології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, декан медичного факультету №1 (Київ, Україна);

Мідельський Сергій Людвигович — професор, Академік, Президент Регіональної Академії Менеджменту (Казахстан);

Міхальський Томаш — доктор наук, доцент кафедри географії регіонального розвитку Гданського університету (Польща);

Мовмига Наталія Євгенівна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри безпеки праці та навколишнього середовища Національного Технічного Університету «Харківський Політехнічний Інститут» (Харків, Україна);

Мотренко Тимофій Валентинович — доктор філософських наук, професор, професор кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом, Академік Національної академії педагогічних наук України (Київ, Україна) ;

Нікульчев Микола Олександрович — доктор богословських наук, кандидат філософських наук, професор, доцент кафедри історії та права ДВНЗ «Донецький національний технічний університет» (Покровськ, Донецька область, Україна);

Недбалек Карел — доктор філософії (PhD) в галузі права, доцент, професор Європейського професійного докторату, MBA, адвокат (Чехія) ;

Новак-Каляєва Лариса Миколаївна — доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри державного управління Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Львів, Україна) ;

Носирєв Олександр Олександрович — кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри туризму і готельно-ресторанного бізнесу Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (Харків, Україна) ;

Орел Марія Григорівна — доктор наук з державного управління, професор кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна) ;

Павлов Костянтин Володимирович — доктор економічних наук, професор, професор кафедри аналітичної економіки та природокористування Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (Київ, Україна) ;

Пархоменко-Кучевіч Оксана Ігорівна — доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна) ;

Перестюк Інга Миколаївна — кандидат наук з державного управління, доцент кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна) ;

Помиткін Едуард Олександрович — доктор психологічних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України (Київ, Україна);

П'янківська Людмила Володимирівна – кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії психологічного забезпечення, Державний науково-дослідний інститут МВС України (Київ, Україна);

Радзіховська Наталія Станіславівна — кандидат медичних наук, лікар вищої категорії, завідувач відділенням неврології КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м. Києва", асистент кафедри неврології НМУ імені О.О. Богомольця (Київ, Україна) ;

Савенко Олена Анатоліївна - кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту і права Дніпровського державного аграрно-економічного університету, членкиня громадської наукової організації "Фінансово-економічна наукова рада" (Київ, Україна) ;

Ситник Григорій Петрович — доктор наук з державного управління, кандидат технічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри державного управління Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна) ;

Стовба Тетяна Анатоліївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та морського права Херсонської державної морської академії (Херсон, Україна);

Тимошенко Наталія Юрївна — кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (м. Київ, Україна);

Титко Анна Василівна — кандидат юридичних наук, провідний науковий співробітник Національної академії внутрішніх справ (Київ, Україна) ;

Турчинова Ганна Володимирівна — кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету природничо-географічної освіти та екології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна) ;

Хохліна Олена Петрівна — доктор психологічних наук, професор, професор кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна) ;

Цимбалюк Руслан Степанович — кандидат медичних наук, доцент кафедри загальної хірургії № 1 Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, декан медичного факультету №2 (Київ, Україна) ;

Чернуха Надія Миколаївна — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна) ;

Шапавалова Алла Миколаївна - кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри філософії та історії Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського (Київ, Україна) ;

Якимчук Аліна Юрївна — доктор економічних наук, професор, професор кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна) ;

Яковицька Лада Савелівна — доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна).

Статті розміщені в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію поданих матеріалів несуть автори.

© автори статей, 2024

© Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління, 2024

© Асоціація науковців України, 2024

© Видавнича група «Наукові перспективи», 2024

ЗМІСТ

СЕРІЯ «Державне управління»

Акімов Р.І., Ішченко А.М. <i>ENHANCING PUBLIC POLICY IN THE FIELD OF DEVELOPING SOCIALLY RESPONSIBLE BUSINESS BASED ON BENCHMARKING GENDER AND DIGITAL CORPORATE INITIATIVES</i>	19
Бевз С.В. <i>ХАРАКТЕРИСТИКА МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ</i>	37
Беззубко Л.В., Положенцева К.Л. <i>ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМ КАПІТАЛОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД</i>	49
Веренич Д.С., Дегтяр О.А. <i>ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ</i>	61
Гбур З.В., Крилова І.І., Сичов В.А. <i>МОДЕЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ</i>	79
Гребенюк Б.О. <i>ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОДІЇ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ОРГАНІВ З ГРОМАДСЬКІСТЮ</i>	90
Делятинчук А.І. <i>ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ ТА ЛОКАЛЬНИХ ТЕРИТОРІЙ: НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ Й СУЧАСНІ МОДЕЛІ</i>	103
Дзвінчук Д.І., Шевчук П.В. <i>МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ І КЛЮЧОВИХ ГРУП ВПЛИВУ У ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМ СТАЛОГО РОЗВИТКУ</i>	119
Іванова В.М. <i>ЕКОНОМІЧНА ВІЙНА: СУТНІСТЬ ТА ЕВОЛЮЦІЯ</i>	130
Кириленко М.М. <i>ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ КРАЇНИ</i>	141

Коваленко М.М., Швайко М.Л. <i>ВПЛИВ КОРПОРАТИЗАЦІЇ ВЕЛИКИХ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ОПТИМІЗАЦІЮ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: ДОСВІД УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН</i>	152
Кошова С.П., Макаренко О.М. <i>ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО</i>	167
Кухарчук П.М., Павленко О.О. <i>ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ СПРОМОЖНОСТІ СИСТЕМИ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ПОВОЄННОГО СТАНУ</i>	179
Кучеренко В.О. <i>РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОГО ПАРТНЕРСТВА В КОНТЕКСТІ ПРОГРАМ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я: ДОСЯГНЕННЯ УКРАЇНИ</i>	188
Латишева В.В., Озернюк Г.В. <i>ВЕКТОРИ ЦИФРОВОГО РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОГО ВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД</i>	197
Мазур Г.Ф. <i>ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ДЕРЖАВИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД</i>	210
Малахова Т.В. <i>ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ІМІЖЕМ ДЕРЖАВИ</i>	222
Меленчук І.І. <i>МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ: МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ІНТЕГРУВАННЯ В УКРАЇНІ</i>	233
Недокус І.С. <i>РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ СТАРОСТ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ</i>	242
Нестеренко Г.П., Мужанова Т.М. <i>МІЖНАРОДНІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ ТА БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ</i>	256
Обушна Н.І. <i>ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СИСТЕМИ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ: ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ</i>	268
Обушна Н.І., Миколюк А.В., Гребоножко Є.П. <i>ЛІДЕРСТВО ЯК ДРАЙВЕР РЕЛІЗАЦІЇ МОДЕРНІЗАЦІЙНИХ ЗМІН У СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ</i>	283

Ольшанська О.С. <i>УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ</i>	301
Піддубняк О.В. <i>РЕСУРСИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ</i>	315
Пілат Р.С. <i>ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО МІЖМУНІЦИПАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА: ПОТЕНЦІАЛ І ВИКЛИКИ ДЛЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД</i>	325
Попова Г.Ю., Положенцев Д.В. <i>УДОСКОНАЛЕННЯ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ В КОНТЕКСТІ ТЕОРІЇ УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ</i>	343
Ратушняк В.В., Філіппова В.Д. <i>ІНСТИТУЦІОНАЛЬНО-ПРАВОВІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНИ</i>	356
Сабадощ Г.О. <i>СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ</i>	370
Токарчук Д.М. <i>ОСОБЛИВОСТІ ПРОЄКТНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ</i>	382
Толмачов О.А. <i>ПОСТТРАВМАТИЧНИЙ СТРЕС У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ У РОЗРІЗІ СУСПІЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ</i>	395
Філонов М.В. <i>ПРОТИДІЯ ВОРОЖІЙ ПРОПАГАНДИ ТА ДЕЗІНФОРМАЦІЇ ЯК НАПРЯМОК ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ</i>	407
Халецький А.В. <i>МЕХАНІЗМ ВЗАЄМОДІЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА З ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН</i>	419
Чернецька Т.Ю. <i>ХАРАКТЕРИСТИКА ТА СУТНІСТЬ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УМОВАХ ІНДУСТРІЇ 4.0</i>	430
Шульга Д.В. <i>ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ПРОТИ УКРАЇНИ: ФОРМИ ВЕДЕННЯ</i>	439

Ярошевич Н.Б., Дубравський А.В. 456
*ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ФІНАНСОВОЇ УСТАНОВИ:
ОСНОВНІ МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ*

Ярошук Я.О. 469
*ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ ТРЕНДІВ ТА ПРОБЛЕМ ВПРОВАД-
ЖЕННЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ У СИСТЕМУ ВИЩОЇ ОСВІТИ*

СЕРІЯ «Економіка»

Halushchak V.V. 480
FEATURES OF ENTREPRENEURIAL RISK INSURANCE

Kysilova I.Yu., Shcheblikina I.O. 493
*AUTOMATION OF THE TREASURY SERVICE SYSTEM OF THE REVENUE SIDE
OF THE BUDGET: PROBLEMS AND PROSPECTS FOR IMPROVEMENT*

Александрова Н.М., Драб Н.Л., Лобецька І.М., Давиденко Т.В. 504
ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВ У ФІНАНСОВУ СИСТЕМУ ЄС

Алексеева К.А., Міщенко І.А. 520
*ІНСТИТУЦІЙНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА, ОРІЄНТОВА-
НОГО НА ЗОВНІШНІ РИНКИ*

Бохонко І.В., Бєбкевич В.В. 534
УПРАВЛІННЯ ЗБУТОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Бублик Л.Я., Кекух С.В. 543
СУЧАСНІСТЬ МЕНЕДЖМЕНТУ З ПЕРСОНАЛУ: ВИКЛИКИ ТА ТРЕНДИ

Воронка О.З. 553
*ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ВІДНОСИН
В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА*

Герасименко О.В. 564
*СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ДЕМОГРАФІЧНИХ
ПРОЦЕСІВ ПАЛАНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ*

Голубєв С.П. 577
*АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ У
КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ЯКОСТІ*

Гудзь Т.П., Шимановська-Діанич Л.М., Гасій О.В., Волков М.І., Подрезов Д.О. 590
*УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ПРИВАБЛИВІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА
ЧЕРЕЗ ФОРМУВАННЯ ЙОГО ФІНАНСОВОЇ РІВНОВАГИ*

Демчук В.В. <i>ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У АНТИКРИЗОВОМУ УПРАВЛІННІ ЯК НОВІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ СТАБІЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ</i>	604
Джур О.Є., Яковенко І.М. <i>МІЖНАРОДНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ІННОВАЦІЙНИХ РІШЕНЬ НА ОСНОВІ КРЕДИТНИХ ІСТОРІЙ</i>	617
Ємельянов О.Ю. <i>МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ ТА ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТО- СПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ</i>	629
Живко З.Б. <i>ДІЛОВА РЕПУТАЦІЯ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА</i>	641
Задорожко Г.І., Колесов К.І. <i>ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В ПРОМИСЛОВІСТІ ПРИ ВІДНОВЛЕННІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ</i>	655
Йосипенко М.Р. <i>СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ</i>	666
Ковалишин В.Р. <i>АНАЛІЗ ВПЛИВУ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ</i>	680
Копець Г.Р., Кучинський В.С. <i>АНАЛІЗУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ</i>	690
Кравець Д.Д., Скороход О.Ю. <i>МАРКЕТИНГОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯК ОСНОВА УСПІШНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ</i>	700
Кулиняк І.Я., Жигало І.І. <i>МЕДИЧНИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ</i>	713
Лісовська Л.С., Савка Д.І. <i>РОЛЬ МЕНЕДЖЕРА З ПРОДАЖІВ В ІТ-ІНДУСТРІЇ</i>	726
Машута Ю.Л., Плещан Х.В. <i>ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ: ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕХАНІЗМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ</i>	735

Михальчишин Н.Л. <i>ЕВОЛЮЦІЯ АНТИМОНОПОЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЦИФРОВИХ ПЛАТФОРМ: ДОСВІД ЄС, США ТА КИТАЮ</i>	749
Мороз Н.В., Луговський С.В. <i>ЗАЛУЧЕННЯ МІЖНАРОДНОГО КАПІТАЛУ ДЛЯ МЕДИЧНИХ УСТАНОВ У КОНТЕКСТІ ESG: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ</i>	761
Небоженко Т.Т. <i>СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ДОСВІД УКРАЇНИ</i>	770
Недзвецька О.В. <i>СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ДОЗВІЛЛЕВОЇ КУЛЬТУРИ ТА АНІМАЦІЙНИХ ПРОГРАМ У ТУРИЗМІ: ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА</i>	788
Овчарук О.М., Боцула Є.В. <i>КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ</i>	799
Овчарук О.М., Переверзєв С.С. <i>ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ПРОГРАМИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ</i>	810
Паламарчук С.В. <i>ВИДИ МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА</i>	823
Писаренко Н.В., Левченко О.М., Ярмоленко Ю.О., Бондар С.І., Буткевич О.В. <i>РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО МАРКЕТИНГУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОГО РИНКУ</i>	833
Пухальський В.В. <i>ОБЛІК КОНТРОЛЬОВАНИХ ОПЕРАЦІЙ В УКРАЇНІ</i>	848
Пушкар З.М., Пушкар Б.Т. <i>УПРАВЛІННЯ КОМАНДАМИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ</i>	857
Самофалова М.О., Єремєєв О.С. <i>ТОВ «УКРАЇНСЬКА БРОНЕТЕХНІКА» ЯК ДРАЙВЕР ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІД ЧАС ВІЙНИ</i>	870
Соколова А.М., Соколов О.С., Маслак Т.А., Гасій О.В., Сидоренко-Мельник Г.М. <i>СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ ФАНДРАЙЗИНГУ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ УКРАЇНИ</i>	883

Федик А.П. <i>ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ КООПЕРАТИВНИХ ВІДНОСИН НА СЕЛІ</i>	898
Хадарцев О.В., Хадарцев К.О., Убийвовк І.І. <i>ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ СТАТИСТИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ БІРЖОВОГО ТЕХНІЧНОГО АНАЛІЗУ В АЛЬТЕРНАТИВНИХ СЕКТОРАХ ДІЯЛЬНОСТІ</i>	912
Шаповалов В.О., Тужилкіна О.В., Гуртовий І.Р., Рудич Ю.В. <i>ІНСТИТУЦІЙНІ КООРДИНАТИ ЕКОНОМІЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ КООПЕРАТИВІВ</i>	928
Шиманський Б.О. <i>ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ 2.0: НОВІ ГОРИЗОНТИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД</i>	942
Ярошенко С.Ю. <i>ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ: РОЛЬ СМАРТ-КОНТРАКТІВ У WEB3 ДЛЯ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ</i>	955
СЕРІЯ «Право»	
Semenyaka V.V. <i>STRATEGIC PLANNING OF THE SPACE INDUSTRY IN UKRAINE: DISADVANTAGES AND PROSPECTS FOR IMPROVING LEGAL REGULATION</i>	968
Анісімова О.А., Герасимов В.Ю., Кононенко В.А. <i>НОВЕЛИ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ</i>	976
Баїк О.І., Химинець М.І. <i>АДВОКАТСЬКА ЕТИКА ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА В КОНТЕКСТІ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ</i>	988
Бондаренко Є.В. <i>ДОКТРИНАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ «ТЕРОРИЗМ» ТА «ТЕРОРИСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ»</i>	999
Гаврильченко Ю.О. <i>ПРАВОВІ АСПЕКТИ ТА ЕТИЧНІ ВИКЛИКИ АДВОКАТСЬКОЇ ПРАКТИКИ У СПРАВАХ ДТІ ЗА УЧАСТЮ ПУБЛІЧНИХ ОСІБ</i>	1009
Гончарук В.Л., Цирюк А.Г. <i>СТРУКТУРА ТА ЕВОЛЮЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В КОНТЕКСТІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПОСАДОВИХ ОСІБ</i>	1019
Дараган В.В., Шендрик Ю.В. <i>ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ЧЛЕНАМИ МОЛОДІЖНИХ НЕФОРМАЛЬНИХ ГРУП (ОБ'ЄДНАНЬ)</i>	1040

Демешко Ю.О., Колісніченко Р.М., Гора А.В., Гребінчук О.М. <i>ПСИХОЛОГО-ПРАВОВА ОЦІНКА ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ У СФЕРІ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ЕКОНОМІКИ</i>	1050
Жданкевич М.О. <i>ДОСВІД ОКРЕМИХ ЗАРУБІЖНИХ ДЕРЖАВ ЩОДО ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА НА ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ В ОСОБЛИВИЙ ПЕРІОД</i>	1061
Запорожець А.А. <i>ПОВТОРНІСТЬ ЯК КВАЛІФІКУЮЧА ОЗНАКА СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА</i>	1071
Зуб К.Р. <i>ВІДНОВЛЕННЯ ДОВКІЛЛЯ ПІСЛЯ ВІЙНИ: ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ</i>	1078
Іваночко С.Л. <i>ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ В СФЕРІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ</i>	1091
Колб С.О. <i>МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ, СТВОРЕНИХ ШТУЧНИМ ІНТЕЛЕКТОМ</i>	1103
Кочкадамян А.Г. <i>ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ДОКАЗУВАННЯ У СПРАВАХ ПРО ВИЗНАННЯ СПАДЩИНИ ВІДУМЕРЛОЮ</i>	1118
Кройтор В.А. <i>ПРИНЦИП ПРОПОРЦІЙНОСТІ ТА ПРОБЛЕМА ЗБЕРЕЖЕННЯ ГАРАНТІЙ СПРАВЕДЛИВОГО СУДОВОГО ЗАХИСТУ ПРИ ЗАПРОВАДЖЕННІ СПРО- ЩЕНИХ ПРОЦЕДУР У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ</i>	1130
Курганевич О.І. <i>ПРАВОВИЙ СТАТУС РАДИ ЄВРОПИ</i>	1145
Мадалиць В.В. <i>ЦИФРОВІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ</i>	1157
Мазійчук В.А. <i>СПЕЦІАЛЬНО-КРИМІНОЛОГІЧНЕ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В СУДОВИХ ОРГАНАХ УКРАЇНИ</i>	1171
Маньгора В.В., Драч В.І. <i>КОНСТИТУЦІЙНІ ПРАВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ: ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ</i>	1185

Матняк В.М. <i>ПСИХОЛОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ВІДБОРУ СПІВРОБІТНИКІВ ДО НЕГЛАСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОПЕРАТИВНІЙ РОБОТІ ДЕРЖПРИКОРДОНСЛУЖБИ</i>	1195
Моргун Н.С., Герасименко Л.В., Шевчук О.О. <i>АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ: ПОНЯТТЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА СТРУКТУРИ</i>	1206
Оганісян Ц.В. <i>ПРАВО НА ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ ДЛЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ ТА РЕАЛІЇ</i>	1216
Олефіренко А.М. <i>РОЛЬ ДОСТУПУ ДО ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ</i>	1229
Павлюс Ф.Ф. <i>ПРОБЛЕМАТИКА ТА ПЕРСПЕКТИВИ ГАРМОНІЗАЦІЇ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ З НОРМАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ</i>	1242
Панкевич І.М. <i>ПРЕДСТАВНИЦЬКА ПРИРОДА ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ І ЇЇ ПОТЕНЦІАЛ У КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО ПАРЛАМЕНТУ</i>	1255
Пастух І.Д., Стрельченко О.Г., Плугатир М.В. <i>АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ У СФЕРІ ТРАНСПОРТНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ</i>	1267
Поліщук О.П., Микулець В.Ю. <i>МЕХАНІЗМИ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ: ПРАВОВИЙ КОНТЕКСТ І ПОТОЧНИЙ СТАН</i>	1278
Пугач А.В., Богданов Є.А. <i>ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ГРОМАДЯН, ЯКІ ВИКОНУЮТЬ ЗАВДАННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РАМКАХ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ</i>	1290
Резніченко Г.С., Чекмарьова І.М. <i>ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ОБ'ЄКТИВНИХ ОЗНАК ПОРУШЕННЯ НЕДОТОРКАНОСТІ ЖИТЛА</i>	1303
Рідкобород Ю.В. <i>ПРАВА ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНІ СВОБОДИ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ ВОЄННОГО СТАНУ</i>	1312

- Самойленко О.А., Тітуніна К.В.** 1325
ДИНАМІКА ТА СУЧАСНА СТРУКТУРА ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОЇ ДІЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗНОЇ ІЗ ВИГОТОВЛЕННЯМ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН АБО ЇХ АНАЛОГІВ
- Самчинська О.А.** 1338
ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАПОБІГАННЯ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ
- Сахнюк В.В., Слободенюк І.В.** 1351
ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПУ NON BIS IN IDEM В МІЖНАРОДНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ
- Солоцький Д.О.** 1361
МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЯК ЗМІСТОВНИЙ КОМПОНЕНТ МЕТОДОЛОГІЧНОЇ ОСНОВИ НАЦІОНАЛЬНОГО КОНЦЕПТУ ПРАВОВОГО СТАТУСУ НОТАРІАТУ
- Телійчук В.Г., Крутоголов А.В.** 1370
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ: СТАНОВЛЕННЯ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ
- Федюк В.В.** 1380
ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ТА ІНФОРМАЦІЙНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ ЯК ОБ'ЄКТИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ (НА ПРИКЛАДІ СТ. 111 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ)
- Фоменко А.Є.** 1392
ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ
- Чекіс Р.Я.** 1403
ПРАВОВІ ЗАСАДИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: ЗМІНА ПАРАДИГМИ
- Чиріна А.Ю., Віговецька Є.В., Кононенко В.А.** 1416
ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ ТА ВЕТЕРАНОК ВІЙНИ ДО РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ
- Шеремет М.В.** 1426
ІСТОРИЧНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДЧУЖЕННЯ ТА ВИЛУЧЕННЯ МАЙНА

СЕРІЯ «Психологія»

- Fomenko K.I., Podenko O.Yu.** 1434
WRITING SKILLS TRAINING FOR FUTURE PSYCHOLOGISTS AS A MEANS OF FORMING PSYCHOLOGICAL READINESS FOR CREATING THERAPEUTIC FAIRY TALES

- Багас О.П., Калетенко К.В.** 1450
ВПЛИВ СИСТЕМАТИЧНИХ ФІЗИЧНИХ ТРЕНУВАНЬ НА ПСИХОЛОГІЧНУ СТІЙКІСТЬ ВІЙСЬКОВИХ
- Багас О.П., Калетенко К.В.** 1461
ФІЗИЧНІ ФАКТОРИ ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ВИТРИВАЛІСТЬ ВІЙСЬКОВО-СЛУЖБОВЦІВ
- АРХІТЕКТУРА ІГРОВОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ПУСТУНА: ГРА НА МЕЖІ ФОЛУ ТА МИСТЕЦТВО ПОДОЛАННЯ ТАБУ (програма реалізації концептуальної моделі розвитку пустотливості як компонента ігрової компетентності)* 1472
- Большакова А.М.** 1496
КОГНІТИВНІ СХЕМИ ЯК ОСОБИСТІСНИЙ ЧИННИК КОРУПЦІЙНОЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ
- Горіна О.Т., Сафронова М.О.** 1514
МОТИВИ СКОСННЯ ЗЛОЧИНІВ НЕПОВНОЛІТНІМИ
- Дашенкова Н.М., Бакаленко О.А.** 1529
SOFT SKILLS ЯК СУЧАСНА МЕТОДОЛОГІЯ ГУМАНІТАРНОГО ПІДХОДУ В ПРАКТИЦІ ІТ
- Дружиніна І.А., Савуляк В.О.** 1541
АСЕРТИВНА ПОВЕДІНКА ОСОБИСТОСТІ ЯК РЕСУРС ЕФЕКТИВНОГО КОПІНГУ
- Завацька Н.Є., Крошка К.І.** 1555
ЕМОЦІЙНЕ ВИГОРАННЯ ТА ПРЕЗЕНТЕЇЗМ: ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ В ПРОФЕСІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ
- Кононенко К.О.** 1568
ДОСЛІДЖЕННЯ ВИДІВ ЕКЗИСТЕНЦІЙНОЇ ТРИВОГИ ВОЛОНТЕРІВ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ
- Короход Я.Д.** 1581
ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ДЕСТРУКТИВНОГО ПОЛІТИКО-ПРОПАГАНДИСТСЬКОГО ВПЛИВУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ
- Миколенко Н.В.** 1591
ШЛЯХИ РОЗВИТКУ САМОЦІННОСТІ ОСОБИСТОСТІ В ПРОЦЕСІ ОТРИМАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ
- Неграш О.І.** 1609
ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА ТРЕНІНГОВОЇ ПРОГРАМИ «ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ УМОВ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ В УМОВАХ ПРОКРАСТИНАЦІЇ»

Павленко М.С., Діденко О.Ю. <i>ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ МЕДІАГРАМОТНОСТІ</i>	1618
Петреченко С.А. <i>ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РІЗНИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ І ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНИХ ПІДХОДІВ У ПОЛЕГШЕННІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ВАЖКОПОРАНЕНИХ ОСІБ ДО МИРНОГО ЖИТТЯ</i>	1635
П'янківська Л.В., Савченко О.В. <i>КОРОТКИЙ ОПИТУВАЛЬНИК ЗАГАЛЬНОГО СТАНУ ЗДОРОВ'Я (GHQ-16): ВАЛІДИЗАЦІЯ ШКАЛ НА ВИБІРЦІ ПРАЦІВНИКІВ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ</i>	1646
Санніков О.І. <i>ПРОФЕСІЙНА САМОРЕАЛІЗАЦІЯ: ПРОБЛЕМА ДЕТЕРМІНАЦІЇ</i>	1666
Саннікова О.П., Саннікова А.О. <i>ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ СПІЛКУВАННЯ</i>	1681
Сватенкова Т.І. <i>МОДЕЛЬ АКТУАЛІЗАЦІЇ ПСИХОЛОГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДЛІТКА</i>	1696
Сотніченко Н.О., Данилевич Л.А. <i>СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КІБЕРБУЛІНГУ В ШКІЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ</i>	1711
Шпортун А.М. <i>ТРЕНІНГОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ</i>	1724

УДК 316.621:159.923.33

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-12\(54\)-1541-1554](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-12(54)-1541-1554)

Дружиніна Інна Анатоліївна кандидатка психологічних наук, доцентка, доцентка кафедри загальної психології, психодіагностики та психотерапії, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне, тел. (036) 226-19-66, <https://orcid.org/0000-0002-9859-0090>

Савуляк Вікторія Орестівна старша викладачка кафедри загальної психології, психодіагностики та психотерапії, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне, тел. (036) 226-19-66, <https://orcid.org/0000-0002-5216-6737>

АСЕРТИВНА ПОВЕДІНКА ОСОБИСТОСТІ ЯК РЕСУРС ЕФЕКТИВНОГО КОПІНГУ

Анотація. Інтерес до теми статті викликано загальновідомим фактом: сучасна людина перебуває під постійним впливом стресогенних чинників. Ефективність адаптації до стресу визначається рівнем розвитку копінг-ресурсів індивіда, тобто вони становлять основу ефективного копінгу: низький розвиток призводить до формування пасивної дезадаптивної копінг-поведінки, соціальної ізоляції та дезінтеграції особистості. Ресурси, за С. Фолкман, поділяються на особисті копінг-ресурси та ресурси соціуму. Авторки статті акцентують увагу на тому, що такий прояв соціальної компетентності індивіда (тобто його особистого ресурсу), як асертивна поведінка, водночас стає складовою забезпечення ресурсів соціального середовища.

Зазначене пояснює інтерес психологів та представників інших наукових дисциплін до вивчення умов розвитку асертивності, її прояву як у безпосередньому, так і онлайн спілкуванні, із подальшим впровадженням результатів у навчально-виховну, консультативну і психотерапевтичну практику.

У статті зауважено, що сутність і значення асертивності не завжди розуміють правильно, не відокремлюють її від агресивності, не окреслюють різницю між ними. Невід'ємною ознакою асертивної поведінки є повага до почуттів, думок інших осіб. Бути асертивним означає розуміння того, що кожна особа має основні права людини, які потрібно поважати і підтримувати. Людина асертивна також співчуває потребам і бажанням інших, здатна створювати і підтримувати позитивні дієві відносини у різних видах взаємостосунків. Авторки описують, як саме асертивна поведінка проявляється у типових діях і ставленні до інших. Виокремлено три конкретних ситуації, коли

асертивна поведінка необхідна, але її застосування може бути особливо складним.

У своєму емпіричному дослідженні авторки виявляли взаємозв'язки асертивності із індивідуально-психологічними характеристиками особистості. Було доведено, що існує позитивний взаємозв'язок асертивності із такими індивідуально-психологічними характеристиками особистості, як суб'єктивна локалізація контролю та самооцінка самоефективності.

Ключові слова: копінг, копінг-ресурси, асертивність, асертивна, пасивна і агресивна поведінка, індивідуально-психологічні особливості особистості.

Druzhinina Inna Anatoliivna Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of General Psychology, Psychodiagnostics and Psychotherapy, Rivne State Humanitarian University, Rivne, tel. (036) 226-19-66, <https://orcid.org/0000-0002-9859-0090>

Savuliak Viktoriia Orestivna Senior Lecturer of the Department of General Psychology, Psychodiagnostics and Psychotherapy, Rivne State Humanitarian University, Rivne, tel. (036) 226-19-66, <https://orcid.org/0000-0002-5216-6737>

ASSERTIVE PERSONAL BEHAVIOR AS A RESOURCE OF EFFECTIVE COPING

Abstract. Interest in the topic of the article is caused by a well-known fact: modern man is under the constant influence of stressogenic factors. The effectiveness of adaptation to stress is determined by the level of development of an individual's coping resources, that is, they form the basis of effective coping: low development leads to the formation of passive maladaptive coping behavior, social isolation, and disintegration of the individual. Resources, according to S. Folkman, are divided into personal coping resources and social resources. The authors focus on the fact that such a manifestation of an individual's social competence (that is, his personal resource), as assertive behavior, at the same time becomes a component of ensuring the resources of the social environment.

This explains the interest of psychologists and representatives of other scientific disciplines in studying the conditions for the development of assertiveness, its manifestation both in direct and online communication, with the subsequent implementation of the results in educational, counseling and psychotherapeutic practice.

The article notes that the essence and meaning of assertiveness are not always understood correctly, they do not separate it from aggressiveness, and they do not

outline the difference between them. An integral sign of assertive behavior is respect for the feelings and opinions of other people. Being assertive means understanding that every person has basic human rights that must be respected and upheld. An assertive person also sympathizes with the needs and desires of others, is able to create and maintain positive and effective relationships in various types of relationships. The authors describe exactly how assertive behavior manifests itself in typical actions and attitudes towards others. Three specific situations are identified when assertive behavior is necessary, but its application can be particularly difficult.

In their empirical study, the authors identified the relationships between assertiveness and individual psychological characteristics of the individual. It was proved that there is a positive relationship between assertiveness and such individual psychological characteristics of the personality as subjective localization of control and self-assessment of self-efficacy.

Keywords: coping, coping-resources, assertiveness, assertive, passive and aggressive behavior, individual psychological characteristics.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство вимагає від людини існування і розвитку в умовах граничної невизначеності. Інтенсивні зміни економічних, політичних і соціальних умов призводять до проблем в орієнтуванні людини в навколишній соціальній дійсності, а також до неможливості точного прогнозування свого майбутнього. А в умовах війни в нашій країні постійна емоційна і фізична напруга від дії незліченних стресорів щодня призводить до негативних психосоматичних змін, посттравматичних розладів, зниження працездатності, неузгодженостей в міжособистісній взаємодії тощо.

У зв'язку з цим особливої актуальності набувають дослідження типів, чинників, ресурсів ефективного поведінки в складних життєвих ситуаціях. Одним із найбільш перспективних напрямків тут варто назвати підхід теорій копінгу.

Метою статті є з'ясування рушійних сил, закономірностей та індивідуально-психологічних чинників формування асертивності як копінг-ресурсу особистості, на основі результатів власного емпіричного дослідження взаємозв'язку асертивності з індивідуально-психологічними характеристиками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Термін «копінг» введено американськими психологами Абрахамом Маслоу та Белою Міттельман у 1951 році. У світовій психологічній науці дану проблему розробляли Р. С. Лазарус, С. Фолкман, Р. Моос, Н. С. Ендлер, Д. Паркер, М. Перрез, М. Рейчертс та інші.

У широкому значенні до копінгу відносять усі види взаємодії суб'єкта з ситуацією, у тому числі спроби керувати або пом'якшити, звикнути чи ухилитися від вимог проблемної ситуації. У загальному поняття «копінг»

використовують в психології для опису характерних способів поведінки людини в різноманітних складних життєвих і професійних ситуаціях [4].

Варто зазначити, що ефективність адаптації визначається рівнем розвитку копінг-ресурсів індивіда, тобто вони становлять основу ефективного копінгу; низький розвиток призводить до формування пасивної дезадаптивної копінг-поведінки, соціальної ізоляції та дезінтеграції особистості.

У контексті нашої статті зупинимося лише на узагальненнях визнаного авторитету у цій царині досліджень – американської психологині Сьюзан Фолкман, котра виділила такі види *копінг-ресурсів* [4; 9]:

- фізичні (здоров'я, витривалість);
- психологічні (цінності, переконання, самооцінка, локус контролю, мораль);
- соціальні (соціальні зв'язки й інші види соціальної підтримки).

Також С. Фолкман поділяє їх на особисті копінг-ресурси та ресурси соціуму.

Ресурси *особистості*:

- ресурси когнітивної сфери – можливості, що дозволяють оцінювати вплив соціального середовища;
- я-концепція, або уявлення людини про себе;
- інтернальний локус контролю – уміння контролювати своє життя і приймати на себе відповідальність за нього;
- афіліація – уміння спілкуватися з оточенням, певна соціальна компетентність, прагнення бути разом з людьми;
- позиція людини щодо життя, смерті, любові (кохання), самотності, віри;
- духовність людини;
- ціннісно-мотиваційна структура особистості.

Ресурси *соціального середовища*:

- система соціальної підтримки – оточення, в якому живе людина (сім'я, найближчі колективи, громада);
- соціально-підтримувальний процес – уміння знаходити, приймати і надавати соціальну підтримку.

Зазначене цілком пояснює активний пошук можливостей цілеспрямованого збільшення індивідуальних копінг-ресурсів і формування ефективних копінг-стратегій не лише науковцями, але й практичними психологами, освітянами, соціальними працівниками тощо [1; 5; 6; 10].

Такий прояв соціальної компетентності індивіда, тобто його особистого ресурсу, як *асертивна поведінка*, водночас стає складовою забезпечення ресурсів соціального середовища.

Асертивність – це навичка, яка регулярно згадується у тренінгах соціальних і комунікативних навичок. Бути асертивним означає вміння спокійно і

позитивно відстоювати свої права чи права інших людей, не проявляючи агресії чи пасивного сприйняття «неправильного»; уміння висловлювати думки, почуття і переконання прямим, чесним і адекватним способом [7; 8].

У всіх видах взаємодії з іншими людьми – вдома чи на роботі, з роботодавцями, колегами чи клієнтами – асертивність допомагає виразити свою позицію чітко, відкрито, розумно, не порушуючи ні своїх, ні чужих прав, враховуючи власні і чужі потреби і бажання. При цьому асертивність передбачає також заохочення інших бути відкритими і чесними щодо своїх поглядів, бажань і почуттів, щоби обидві сторони діяли належним чином.

Асертивність може передбачати захист як власних прав, так і прав інших осіб, а також – прийняття і дотримання особистої відповідальності за свої висловлювання і дії.

Невід'ємною ознакою асертивної поведінки є повага до почуттів, думок інших осіб. Бути асертивним означає розуміння того, що кожна особа має основні права людини, які потрібно поважати і підтримувати [3;12].

Із зазначеного стає зрозумілим інтерес психологів та представників інших наукових дисциплін до вивчення умов розвитку асертивності, її прояву як у безпосередньому, так і онлайн спілкуванні, із подальшим впровадженням результатів у навчально-виховну, консультативну і психотерапевтичну практику.

Дослідженням чинників та особливостей прояву асертивної поведінки, взаємозв'язку асертивності як індивідуальної характеристики з іншими особистісними рисами займалися зарубіжні та вітчизняні вчені, чий праці стали методологічною основою нашого дослідження: М. Дж. Сміт, Д. Джексон, Т. М. Хьюстон, Л. Блум, А. С. Аппельбаум, Е. Л. Кулі, А. М. Ейслер, П. М. Міллер, В. Хартвіг, С. Піккінін, Л. Нота, Р. Альберті, Л. Пендлтон, Д. Ліптон, Ф. Ікіз, В. Шейнов, Р. Дж. Патерсон, Н. Подоляк та інші.

Виклад основного матеріалу. У своєму дослідженні ми мали на меті виявити і проаналізувати взаємозв'язки асертивності із такими характеристиками особистості, як суб'єктивна локалізація контролю та самооцінка самоефективності, підтвердивши чи спростувавши наявні на сьогодні висновки досліджень попередників («інтерналі більш асертивні, ніж екстернали»; «асертивні люди вважають себе більш ефективними у справах і міжособистісній взаємодії» тощо [8]).

Дослідження проводилося на вибірці із 72 особи віком 19-23 роки, з них – 38 осіб – жіночої статі, 34 – чоловічої. Усі досліджувані – мешканці м. Рівного та рівненської області; із середньою освітою, 46 з них на момент дослідження здобували вищу, 26 – передвищу освіту.

Нами було використано після попереднього добору такі валідні методики:

- 1) тест-опитувальник з визначення асертивності **A23** В. Шейнова;
- 2) тест-опитувальник рівня суб'єктивного контролю (**РСК**) Є. Ф. Бажина,

Є. А. Голинкіної, О. М. Еткінда; 3) методика «Шкала загальної самооефективності» Р. Шварцера, М. Єрусалема, В. Ромека.

Дослідження проводилося індивідуально (тривалість – приблизно 30-35 хвилин); психодіагностична процедура ускладнень у досліджуваних не викликала.

Наведемо необхідну інформацію про призначення, особливості проведення та інтерпретації результатів опитувальника асертивності **A23** В. П. Шейнова [11], оскільки ця методика не є на сьогодні широко відомою (як дві інші обрані нами методики).

Попередній варіант опитувальника – **A26** – було розроблено у 2014 р. шляхом об'єднання трьох поширених на той час у світі опитувальників асертивності. Отриманий перелік із 55 запитань було піддано складній багатоетапній процедурі кореляційного аналізу, у результаті якої в методиці залишилося 26 запитань. Здійснені автором належні процедури перевірки засвідчили валідність опитувальника **A26** за найбільш актуальними типами валідності: 1) валідизація в процесі конструювання; 2) змістова валідність; 3) «очевидна»; 4) поточна і прогностична; 5) консенсусна; 6) конструктна (конвергентна, дискримінантна); 7) екологічна.

За результатами проведеного авторами у подальшому кореляційного (параметричного і непараметричного) і факторного аналізу великого масиву даних (діагностика більше 800 осіб) в опитувальнику було виділено 3 фактори: впевненість/невпевненість, рішучість/нерішучість, відповідальність. У третій фактор увійшло лише 3 пункти, до того ж він показав низьку кореляцію з маркерами асертивності, то ж його було вилучено. Отже, в остаточний варіант увійшло 23 запитання, і саме цей варіант – **A23** – було використано у нашому дослідженні. (Тут слід також зауважити, що у своїй роботі В. Шейнов із колегами мали на меті не лише визначення факторної моделі опитувальника, але і його скорочення, звісно, з гарантією отримання тих же результатів, що і за допомогою повного прообразу. Керувалися при цьому помітною тенденцією останнього часу до зменшення кількості запитань у використовуваних опитувальниках. Пояснюється це тим, що збір даних за допомогою великих опитувальників призводить до певних ускладнень: досліджувані відмовляються відповідати чи, втомившись від запитань, починають відповідати абияк, що іще гірше, бо отримані у такий спосіб результати не відображають справжній стан речей, і дослідники опиняються у складному становищі.)

Результати психодіагностики. Як бачимо з результатів за методикою **A23**, у досліджуваних асертивність дещо переважає схильність до агресивної поведінки, а найменшою виявилася схильність до пасивності у взаємодії (Рис. 1)

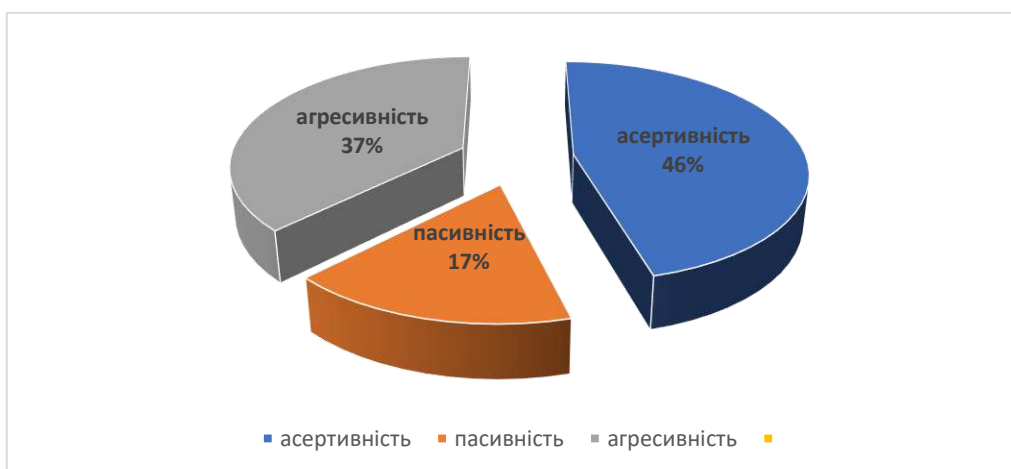

Рис. 1. Співвідношення різних типів поведінки (за методикою дослідження асертивності А23)

Схильність особистості до проявів комунікативної незалежності, що є однією із внутрішніх засад асертивності, значною мірою визначається її суб'єктивним локусом контролю [8].

Локус контролю є особистісною характеристикою, змістом якої є переконаність у тому чи іншому ступені здатності і можливостей індивіда керувати ходом подій власного життя та вміти переборювати важкі обставини, генералізованими очікуваннями, що поділяє людей на екстерналів (зовнішня локалізація) та інтерналів (внутрішня локалізація контролю). Результати досліджуваних за методикою визначення інтернальності-екстернальності представлено на Рис. 2.

Локус контролю тісно пов'язаний з розвитком особистості в цілому, із проявом її духовного і морального потенціалу. Він є найважливішою компонентою самосвідомості, і саме юнацький вік є особливо чутливим для розвитку локусу контролю як мотиваційного та особистісного утворення.

Механізми реалізації локусу контролю є дуже різноманітними, але сенс їх зводиться до регуляції взаємодії індивіда із середовищем. Інтернальний контроль посилює соціальну й когнітивну активність, дозволяє усвідомлювати свої цілі, підвищує самооцінку, цілеспрямовано впливає на формування прагнень і їх зв'язку з часовою перспективою. Також він сприяє встановленню адекватних, конструктивних міжособистісних відносин та проявів відкритості.

Особи із зовнішнім локусом контролю вирізняються соціальною пасивністю та, опинившись у несприятливих обставинах або зовсім не намагаються, або намагаються вписати змінену ситуацію на свою користь. Екстернали значно більше схильні піддаватися соціальному впливові, ніж люди з внутрішнім локусом контролю. Особистості з зовнішнім локусом

контролю схильні проявляти невпевненість у своїх здібностях, тривожність, неврівноваженість, підозрілість, конформність і агресивність, прагнення відкласти реалізацію своїх намірів на невизначений термін.

Рис.2. Співвідношення показників загальної інтернальності-екстернальності (за шкалою загальної інтернальності методики РСК)

Люди з внутрішнім локусом контролю демонструють інші життєві настанови. Насамперед, вони, на думку Дж. Роттера, є здоровішими як фізично, так і психічно, порівняно з людьми, які мають зовнішній локус. Високий рівень оптимізму, самооцінка, розвиненість соціальних навичок також притаманні більшою мірою інтерналам. У справах вони також успішніші, ніж люди із зовнішнім локусом контролю. Інтернали також характеризуються меншою конформністю, вони не схильні піддаватися маніпуляціям, менш поступливі і чутливі до думки й оцінки інших.

Зіставивши результати досліджуваних за двома методиками – *A23* і *РСК* – можна зробити висновок, що особи з інтернальним локусом контролю схильні до асертивного способу поведінки у неоднозначних або конфліктних, спірних ситуаціях, тоді як екстернали – до агресивного, що може бути насправді компенсаторним способом подолання невпевненості у собі.

Пасивна поведінка виявилася більш притаманною особам із середніми значеннями інтернальності-екстернальності (4-7 стенів): неоднозначні, непевні уявлення про власні можливості впливу на масштабні чи повсякденні події свого життя зменшує, загальмовує наполегливість людини у відстоюванні власної позиції. Оскільки в юнацькому віці відбувається важливий перехід до нових, «дорослих», соціальних ролей, із якісно новим рівнем відповідальності за власні вибори і ефективність виконання відповідних завдань, кількість таких результатів є закономірною. Отже, як уже було

зазначено, юнацький вік є сенситивним для формування як інтернального локусу контролю, так і асертивності.

Результати досліджуваних за «Шкалою загальної самоефективності» теж, на нашу думку, є закономірними для осіб юнацького віку (Рис. 3): переважають середні значення, також є і низький рівень, що знов таки свідчить і про недостатню впевненість в собі, важливим чинником чого є, на наш погляд, об'єктивний – через ранній вік – брак такого досвіду, який надав би достатньо різноманітної та переконливої інформації про власні можливості у тій чи іншій сфері предметної діяльності чи міжособистісної взаємодії.

У тих досліджуваних, що високо оцінили свою самоефективність (5 осіб), також констатовано здатність до асертивної поведінки. Звісно, обсяг вибірки і способи інтерпретації не дозволяють це стверджувати, але припущення, що асертивність є одним із чинників ефективності у діяльності і спілкуванні вважаємо цілком вірогідним.

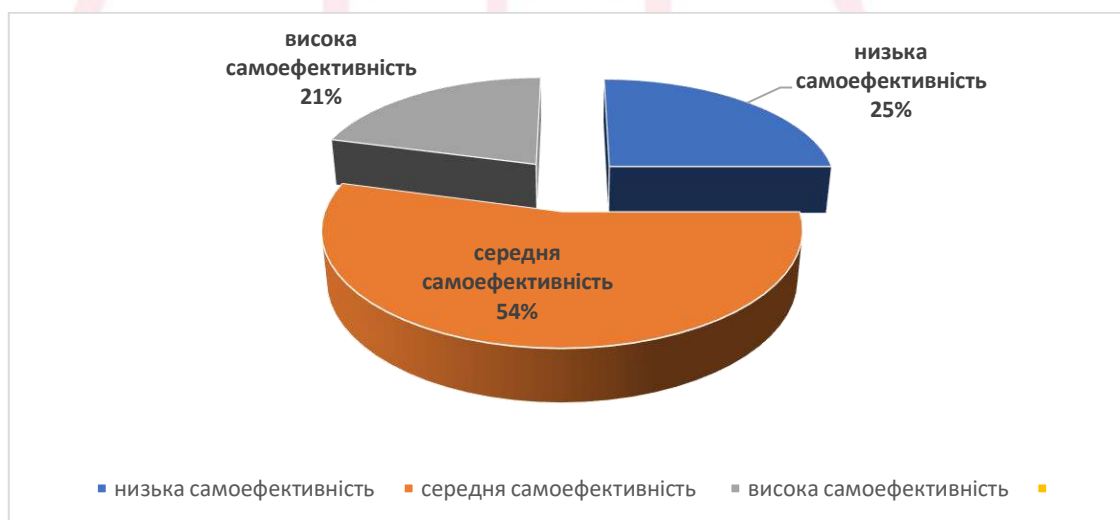

Рис. 3. Співвідношення показників рівня самоефективності

З метою кількісного аналізу даних було проведено обрахунки із використанням точково-бісеріального коефіцієнту кореляції $r_{гб}$: одна ознака – в номінальній, друга – у метричній шкалі. У нашому випадку за номінальною шкалою було поділено результати визначення асертивності, тобто показники пасивної та агресивної поведінки, як відмінні від асертивної, було об'єднано.

Передбачуваним виявився значущий позитивний зв'язок між асертивністю та самоефективністю ($r_{гб} = 0,714$, при критичних значеннях для обсягу нашої вибірки $n = 72$: $r_{крит} = 0,23$ для $p = 0,05$, $r_{крит} = 0,30$ для $p = 0,01$). Звісно, проведені у такий спосіб обрахунки кореляції не дають достатніх підстав для формулювання причинно-наслідкових зв'язків, проте можемо

припустити, що саме розвинена здатність до асертивної поведінки є одним із чинників досягнення успіху у вирішенні різноманітних складних ситуацій, що надалі й оцінюється суб'єктом як висока самоефективність. Хоча при цьому (як уже зазначалося раніше щодо закріплення небажаних форм поведінки за умови відсутності успішного досвіду) відбувається і зворотний вплив: успішне досягнення своїх цілей, при збереженні задовільного стилю взаємодії з оточенням, сприяє у подальшому дотриманню принципів і удосконаленню варіантів саме асертивної поведінки.

У кореляційному аналізі зв'язків асертивності із суб'єктивною локалізацією контролю також отримано значущі емпіричні коефіцієнти. Позитивним є зв'язок схильності до асертивної поведінки із загальною інтернальністю особи ($r_{\text{гб}} = 0,41$, $p = 0,01$), що підтверджує ті висновки, що притаманний індивідові інтернальний контроль дозволяє йому точніше усвідомлювати свої цілі, посилює соціальну й когнітивну активність, а це дозволяє віднаходити оптимальніші способи взаємодії залежно від особливостей наявної ситуації.

Особи з екстернальним локусом контролю не бачать тісного зв'язку між своїми діями і значущими подіями їхнього життя, не вважають себе здатними контролювати цей зв'язок, тож у неоднозначних, непевних ситуаціях ймовірніше будуть поводитися пасивно, відмовлятися від своїх цілей або ж, у разі накопичення незадоволення, проявляти імпульсивну агресивність, яка також може бути викликана раніше сформованим індивідуальним способом реагування або типом акцентуації.

Значущим є і взаємозв'язок асертивності та інтернальності стосовно досягнень, тобто суб'єктивним контролем над емоційно позитивними подіями і ситуаціями ($r_{\text{гб}} = 0,43$, $p = 0,01$), тобто, асертивні індивіди вважають, що це вони самі домоглися того хорошого, що було і є в їхньому житті, і що вони спроможні успішно досягати своїх цілей і в майбутньому. В індивідів зі схильністю до пасивної чи агресивної поведінки така впевненість не сформувалася.

Позитивний, проте незначущий ($r_{\text{гб}} = 0,27$, $p = 0,05$), зв'язок було встановлено щодо взаємозв'язку асертивності та інтернальності стосовно невдач, тобто, особливостей (не-)звинувачення себе у різноманітних неприємностях і стражданнях. Імовірним нам видається припущення, що тут на результати вплинула поширена психологічна закономірність: незалежно від загальної інтернальності та багатьох інших індивідуально-психологічних характеристик успіхи сприймаються індивідом як результат його власних зусиль і наполегливості, а невдачі пояснюються більшою мірою несприятливими обставинами чи перешкоджанням з боку інших осіб, і така не завжди об'єктивна інтерпретація причинно-наслідкових зв'язків насправді сприяє підтримці належного рівня мотивації досягнення успіхів у майбутньому.

Позитивний незначущий зв'язок було встановлено також щодо взаємозв'язку асертивності та інтернальності у сімейних відносинах ($r_{rb} = 0,37$, $p = 0,01$). У сімейному житті асертивні індивіди також деякою мірою вважають себе відповідальними за події, що відбувається в сім'ї, але в той же час суттєво поділяють її з іншими членами родини. Такий результат пояснюється, на нашу думку, юнацьким віком досліджуваних і, відповідно, статусом «менших» членів родини з меншими ж обов'язками і відповідальністю.

Оскільки асертивність проявляється саме у взаємодії з оточенням, закономірними вважаємо значущі коефіцієнти, що свідчать про позитивну кореляцію вибору асертивної поведінки із інтернальністю у різного типу взаєминах: виробничих ($r_{rb} = 0,51$, $p = 0,01$), міжособистісних ($r_{rb} = 0,58$, $p = 0,01$).

Асертивні особи вважають свої дії важливим чинником організації та досягнення цілей власної виробничої (навчальної) діяльності, значущими у складних відносинах, які виникають у колективі тощо [13].

У міжособистісних відносинах асертивність поєднується із впевненістю у власній можливості контролювати свої формальні та неформальні відносини з іншими людьми, активно формувати своє коло спілкування, викликати до себе повагу і симпатію [2].

В оцінці можливостей впливу на зберігання власного здоров'я та запобігання хворобам асертивні особи також виявили інтернальність у настановленнях щодо суттєвої власної вини у захворюваннях і відповідальності за належні дії із забезпечення швидшого одужання ($r_{rb} = 0,42$, $p = 0,01$). Екстернальні особи хворобу, як і здоров'я, вважають результатом випадку (долі) і сподіваються, що до одужання призведуть дії інших людей, насамперед, лікарів.

Підсумовуючи аналіз отриманих результатів емпіричного дослідження, зазначимо, що було підтверджено наявність позитивного взаємозв'язку асертивності із такими характеристиками особистості, як суб'єктивна локалізація контролю та самооцінка самоефективності.

Ми також погоджуємося із висновками, зробленими в багатьох дослідженнях щодо конструктивності асертивного настановлення як у досягненні індивідуальних цілей, так і у результативності спільної взаємодії [3; 12]. Потрібно постійно практикуватися у прояві такої конструктивної наполегливості, беручи до уваги такі важливі чинники [2; 3; 7]:

1) найважливіше, вирішальне значення для формування асертивної поведінки має розвиток впевненості у собі. Впевненість у собі допомагає почуватися комфортно, захищаючи себе, відстоюючи власну позицію, не підпадаючи пасивно під вплив думок інших. Щоби відчувати себе впевнено у власних здібностях і навичках, варто витратити час, сили і краще розібратися

в собі, у притаманному стилі взаємодії, у своїх справжніх цілях і в тому, чому ви заслуговуєте їх досягнення, заслуговуєте на щастя, врешті-решт;

2) повідомляти про свої потреби варто впевнено, адже захист себе – це не лише покращення самопочуття чи набуття кращого досвіду. Це дозволяє максимально розкрити індивідуальний потенціал і є внеском до успіху не тільки самої особи, але й групи (компанії). Саме розуміння того, що наполегливість сприяє досягненню кращих індивідуальних і спільних результатів допомагає впевнено говорити про свої потреби у ресурсах для завершення проєктів, не очікуючи, що це помітить хтось інший, і не відчувати при цьому дискомфорту. Після чіткого зазначення своїх потреб слід переконатися, що оточення точно зрозуміло ваші очікування, простежити, щоби ці потреби належним чином задовольнялися, якщо ж на даний момент щось забезпечити неможливо, то можливо обговорити ймовірні плани на майбутнє;

3) потрібно завжди розуміти, що контролювати можна лише свою поведінку, захист себе, а не дії інших. Поки зберігається повага до часу і потреб інших людей, немає нічого поганого у відстоюванні власних потреб і прав на робочому місці.

4) усвідомлено і цілеспрямовано тренуватися у проявах наполегливості (це може бути навіть програння типової рольової ситуації на роботі із друзями або членами родини), а під час практики обов'язково активно, зосереджено прислухатися до потреб і почуттів інших людей, створюючи відкритий діалог про власні потреби.

Висновки. Підсумовуючи аналіз результатів емпіричного дослідження, можна стверджувати, що у юнацькому віці існує позитивний взаємозв'язок асертивності із такими індивідуально-психологічними характеристиками особистості, як суб'єктивна локалізація контролю та самооцінка самоефективності. Перспективою є аналогічне дослідження інших вікових категорій.

Асертивна поведінка як прояв соціальної компетентності індивіда, тобто його особистого ресурсу, є важливою складовою належного забезпечення копінг-ресурсів соціального середовища з метою успішного подолання складних життєвих ситуацій. Ці фактори дозволяють вважати асертивну поведінку ефективною копінг-стратегією як у безпосередньому, так і онлайн спілкуванні, що теж важливо за сучасних умов поширення дистанційної форми навчання, роботи, використання послуг торгівлі, сервісу тощо.

Вважаємо, що подальші дослідження чинників та етапів формування і прояву асертивності дозволять практичним психологам розробляти ефективніші розвивальні чи корекційні програми з урахуванням віку досліджуваних.

Література:

1. Білоус Р. М., Літвінова О. В., Загірняк М. В. (2016). Психологічні умови розвитку асертивності як особистісного ресурсу протидії викликам сучасності *Педагогіка і психологія. Вісник Академії педагогічних наук*. 2016. №2. С. 22-29.
2. Гедфілд С., Гессон Дж. Як завжди стояти на своєму. Харків : Vivat, 2022. 224 с.
3. Джаннантоніо М. Чи зі мною все гаразд? Самоповага та асертивність. Львів : Свічадо. 2020. 168 с.
4. Корнієнко І. О. Психологія опанувальної поведінки особистості: монографія. Мукачево : РВУ МДУ, 2017. 465 с.
5. Мальцев О. В. Соціальні копінг-ресурси особистості як чинники відчуття власної безпеки. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2016. № 8. С. 45- 50.
6. Отич Д. Д. Чинники копінг-стратегій особистості в складних життєвих ситуаціях. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Збірник наукових праць. Психологічні науки*. Чернігів, 2010. Вип. 82. Т. 2. С.164-178.
7. Патерсон Ренді Дж. Практичний посібник з асертивності. Київ : Морфеус, 2023. 402 с.
8. Подоляк Н. М. Індивідуально-психологічні особливості асертивності особистості. Дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01. ДЗ «Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського». Одеса, 2014. 200 с.
9. Родіна Н. В. Психологія копінг-поведінки: системне моделювання: монографія. Одеса : видавець Букаєв В.В., 2011. 364 с.
10. Ткачук Т. А. Копінг-поведінка: стратегії та засоби реалізації : монографія. Ірпінь: НУ Державної податкової служби України, 2011. 286 с.
11. Шейнов В. П., Девицын А. С. Факторная структура опросника асертивности. *Журнал Белорусского государственного университета. Социология*. 2021, 4. С. 110-118.
12. Gromnicka D. Asertywnosc v praktyce. Warszawa : Edgard, 2017. 296 s.
13. Nwanne E. The 5 communication styles and how to use them effectively. URL: <https://www.charma.com/resources/communication-styles/>

References:

1. Bilous R. M., Litvinova O. V., Zahirniak M. V. (2016). Psykholohichni umovy rozvytku asertyvnosti yak osobystisnoho resursu protydii vyklykam suchasnosti [Psychological conditions for the development of assertiveness as a personal resource for countering modern challenges]. *Pedahohika i psykholohiia. Visnyk Akademii pedahohichnykh nauk – Pedagogy and psychology. Bulletin of the Academy of Pedagogical Sciences*, 2, 22-29 [in Ukrainian].
2. Hedfield S., Hesson Dzh. (2022). Yak zavzhdy stoiaty na svoiemu [As always stand your ground]. Kharkiv: Vivat [in Ukrainian].
3. Dzhannantonio M. (2020). Chy zi mnoiu vse harazd? Samopovaha ta asertyvnist [Am I all right? Self-respect and assertiveness]. Lviv: Svichado [in Ukrainian].
4. Korniienko I. O. (2017). Psykholohiia opanuvalnoi povedinky osobystosti: monohrafiia [Psychology of coping personality behavior]. Mukachevo: RVU MDU [in Ukrainian].
5. Maltsev O. V. (2016). Sotsialni koping-resursy osobystosti yak chynnyky vidchuttia vlasnoi bezpeky. *Osvita ta rozvytok obdarovanoi osobystosti*, 8, 45-50 [in Ukrainian].
6. Otych D. D. (2010). Chynnyky koping-stratehii osobystosti v skladnykh zhyttievykh sytuatsiiakh [Factors of individual coping strategies in difficult life situations]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni T. H. Shevchenka. Zbirnyk naukovykh prats. Psykholohichni nauky – Bulletin of the Chernihiv National Pedagogical University named after T. G. Shevchenko. Collection of scientific works. Psychological sciences*. Chernihiv, 82, T. 2, 164-178 [in Ukrainian].

7. Paterson Rendi Dzh. (2023). Praktychnyi posibnyk z asertyvnosti [A practical guide to assertiveness]. Kyiv: Morfeus [in Ukrainian].
8. Podoliak N. M. (2014). Indyvidualno-psykholohichni osoblyvosti asertyvnosti osobystosti [Individual and psychological features of personality assertiveness]. Dys. ... kand. psykol. nauk: 19.00.01. DZ «Pivdennoukr. nats. ped. un-t im. K. D. Ushynskoho» – South Ukrainian National Pedagogical University named after K. Ushynskiy. Odesa [in Ukrainian].
9. Rodina N. V. (2011). Psykholohiia koping-povedinky: systemne modeliuвання: monohrafiia [Psychology of coping behavior: systematic modeling]. Odesa: vydavets Bukaiev V.V. [in Ukrainian].
9. Tkachuk T. A. (2011). Koping-povedinka: stratehii ta zasoby realizatsii : monohrafiia [Coping behavior: strategies and means of implementation]. Irpin: NU Derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy [in Ukrainian].
10. Sheinov V P., Devytskyin A. S. (2021). Faktornaia struktura oprosnyka asertyvnosti [Factor structure of the assertiveness questionnaire]. *Zhurnal Belorusskoho hosudarstvennoho unyversyteta. Sotsyolohiia – Journal of the Belarusian State University. Sociology*, 4, 110-118 [in Russian].
11. Gromnicka D. (2017). Asertyvnosc v praktyce [Assertiveness in practice]. Warszawa: Edgard [in Poland].
12. Nwanne E. The 5 communication styles and how to use them effectively. URL: <https://www.charma.com/resources/communication-styles/>

Журнал

Наукові перспективи

*(Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка»,
Серія «Медицина», Серія «Педагогіка», Серія «Психологія»)*

Випуск № 12(54) 2024

Підписано до друку 27.12.2024 р.
Формат 60х90/8. Папір офсетний.
Друк офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 8,2. Наклад 100 прим.

*Видавець: Громадська наукова організація
«Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління»
Свідоцтво серія ДК No4957 від 18.08.2015 р.,
Андріївський узвіз, буд. 11, оф 68, м. Київ, 04070.*